

บทที่ 3

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการดัดแปลงพันธุกรรม

อาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่นอกจากจะช่วยให้เรามีชีวิตอยู่ได้แล้วยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับต่อพลาสมาที่ดี การเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง แม้กระทั่งการต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ

ในอดีตการได้รับอาหารอย่างพอเพียง และครบหมวดหมู่จัดได้ว่าบรรลุตามสุขบัญญัติที่กำหนดขึ้นแล้ว อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศที่ดีขึ้น หลายประเทศได้ปรับมาตรฐานของชีวิตของประชากรในประเทศของเขาสูงขึ้นตามมา ผู้บริโภคจึงให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการเลือกบริโภคอาหารมากยิ่งขึ้น การเลือกบริโภคอาหารที่ไม่มีน้ำตาลสูง คลอเรสเตอรอลสูง การเลือกอาหารปลอดสารพิษ อาหารอินทรีย์ อาหารชีวจิต การบริโภคอาหารเสริมต่างๆเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ดังนั้น เสถียรภาพและความมั่นคงในอาหารจะไม่จบที่ปริมาณเพียงพอเพียงอย่างเดียว แต่จะรวมถึงคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้น และมีความปลอดภัยสูงเป็นสำคัญ

ความเกรงกลัวว่าจะไม่สามารถผลิตอาหารให้เพียงพอสนองต่อการเพิ่มของจำนวนประชากรทำให้มนุษย์เริ่มหันมาศึกษาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆในการผลิตอาหาร เริ่มต้นจากการปรับปรุงวิธีการเกษตรกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตในพืชชนิดต่างๆ การป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช การนำเทคนิคเพาะปลูกพืชในน้ำยา การใช้สารเคมีต่างๆ ในการเกษตร การสังเคราะห์พันธุ์พืชใหม่ๆ โดยการปรับปรุงพันธุ์ทางธรรมชาติที่ให้ผลผลิตที่ดีทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพที่ช่วยให้เริ่มเข้าใจกลไกการทำงานของสารพันธุกรรม และยีนต่างๆ พืชพันธุ์เหล่านั้นคือสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมที่เรียกว่า GMOs ดังนั้นการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมหรือผลิตภัณฑ์ GMOs ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การควบคุม การจัดการ การขนส่ง การใช้ การถ่ายโอน การปลดปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งมีชีวิตที่มีการดัดแปลงพันธุกรรม GMOs ได้ดำเนินการไปในประการที่มีการป้องกัน หรือลดความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจมีต่อความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งสุขอนามัยของมนุษย์ด้วย โดยดำเนินการให้ปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศ ดังนั้นการดำเนินการจึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สากลยอมรับว่ามีความปลอดภัยสูงสุด ตามหลักป้องกันไว้ก่อน โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 พิธีสารคาร์ตาเฮนา

พิธีสารคาร์ตาเฮนา ว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ (Cartagena Protocol on Biosafety) เป็นพิธีสารทำอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน 2546 ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2549

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (The Convention on Biological Diversity) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม 2553 เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่เป็นหลักสำคัญ ในการดูแลจัดการปัญหาที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นอนุสัญญาที่มีบทบัญญัติครอบคลุมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพแบบองค์รวม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการแบ่งประโยชน์จากการทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม ประเด็นสำคัญที่มีการระบุไว้ในอนุสัญญาดังกล่าวคือ ความปลอดภัยทางชีวภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกป้องสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ที่อาจได้รับผลกระทบจากผลิตภัณฑ์ของเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ มีศักยภาพสำคัญในการส่งเสริมการกินคืออยู่ดีของมวลมนุษย์ โดยเฉพาะอาจสนองความต้องการอย่างจำเป็นทางด้านอาหาร การเกษตร และการดูแลสุขภาพ

3.1.1 หลักการและสาระสำคัญ

พิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ เป็นพิธีสารที่เป็นผลสืบเนื่อง มาจากบทบัญญัติของข้อ 19 วรรค 3 และ 4 และข้อ 8 (g) และ 17 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีการคำนึงถึงความตกลงของสมัชชาภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ II/5 ให้พัฒนาพิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพโดยเน้นเรื่องการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดน (Transboundary Movement) ซึ่งสิ่งมีชีวิตใดๆ ก็ตามที่ได้รับ การดัดแปลงทางพันธุกรรม (Living Modified Organisms : LMOs) ซึ่งเป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ตลอดจนกำหนดกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับความตกลงในการแจ้งล่วงหน้า (Advance Informed Agreement : AIA)

ด้วยความมุ่งประสงค์และบทบัญญัติของความตกลงดังกล่าว ข้อ 1 ของพิธีสารฯ จึงได้กำหนดกรอบวัตถุประสงค์ของตนไว้ตามแนวทางการระมัดระวัง (Precautionary Approach) ซึ่งระบุไว้ในหลักการที่ 15 ของปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา คือ สนับสนุนให้มีความสนใจในการป้องกันในระดับที่พอเพียงในด้านความปลอดภัยในการเคลื่อนย้าย การดูแลและการใช้สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่ได้รับการดัดแปลงทางพันธุกรรม (LMOs) ซึ่งเป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพ

สมัยใหม่ ที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความเสี่ยงต่อสุขอนามัยของมนุษย์ และเน้นในเรื่องการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนเป็นพิเศษ

เนื้อหาสาระหลักๆ ของพิธีสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยทางชีวภาพ ในการเคลื่อนย้าย การดูแล และการใช้สิ่งมีชีวิตที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรม (Living Modified Organisms : LMOs) ที่เป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพที่อาจมีผลในทางลบต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน รักษาไว้ วิจัยดูแล จัดการและควบคุมความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการปลดปล่อยชีวอินทรีย์ หรือ LMOs ที่ได้มาจากเทคโนโลยีชีวภาพ ที่อาจมีผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลไม่อำนวยต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพิจารณาถึงความเสี่ยงต่างๆ ต่อสุขอนามัยของมนุษย์ด้วย

3.1.2 พันธกรณีของภาคี

3.1.2.1 การปฏิบัติตามขั้นตอนขบวนการต่างๆ ในข้อตกลงการแจ้งล่วงหน้า (Advance Informed Agreement; AIA Procedure) กรณีที่มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาในเขตแดนโดยเจตนา ซึ่งสิ่งมีชีวิตที่ผ่านการดัดแปลงพันธุกรรม (มาตรา 7, 8, 9, 10) ขั้นตอนนี้จะทำให้ประเทศผู้นำเข้า LMOs มีโอกาสในการประเมินความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ ได้ก่อนการตกลงให้มีการนำเข้า ทำให้ประเทศผู้ส่งออก LMOs ต้องแจ้งผู้นำเข้าล่วงหน้าก่อนการส่งสินค้าครั้งแรกเข้ามาในประเทศ และต้องให้รายละเอียดข้อมูลของ LMOs นั้น เมื่อประเทศผู้นำเข้า ต้องรับทราบการแจ้งภายใน 90 วัน และตอบการตัดสินใจการอนุญาตภายใน 270 วัน โดยพิจารณาการประเมินความเสี่ยง หลักการดำเนินการแจ้งล่วงหน้านี้ประยุกต์ใช้กับ LMOs ทุกประเภท ยกเว้น เกษษเคมีภัณฑ์ที่ใช้กับมนุษย์ LMOs ที่เคลื่อนย้ายผ่าน (Transit) และใช้ในสภาพควบคุม โดยให้ขึ้นกับกฎเกณฑ์ภายในของประเทศนำเข้า และยกเว้นสำหรับ LMOs ที่นำมาใช้โดยตรงเป็นอาหาร อาหารสัตว์ และกระบวนการผลิต

3.1.2.2 การปฏิบัติตามขบวนการสำหรับสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่ได้รับการดัดแปลงทางพันธุกรรมที่มีเจตนานำไปใช้โดยตรงเป็นอาหารหรืออาหารสัตว์หรือเพื่อการผลิต แต่อย่างไรก็ตามในส่วนนี้มีการซื้อขายกันมากในตลาดโลก จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขั้นตอนที่ง่ายขึ้น (Simplified procedure) ในการดำเนินการกับสินค้า LMOs ประเภทนี้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า แต่ไม่บังคับล่วงหน้าสิทธิของประเทศภาคีที่จะกำหนดกฎเกณฑ์การควบคุมภายในประเทศ ในอีกด้านหนึ่งประเทศภาคีสามารถแจ้งชนิด LMOs ที่ยกเว้นไปยังศูนย์ประสานการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosafety Clearing-House)

3.1.2.3 ให้ประเทศภาคีใช้หลักการที่เชื่อถือได้ทางวิทยาศาสตร์ในการตัดสินใจเรื่อง LMOs โดยเฉพาะการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) ในระดับประเทศตามมาตรฐานนานาชาติก่อนการตัดสินใจนำเข้า (มาตรา 15) ในมาตรา 11 ได้ระบุให้ประเทศภาคีสามารถใช้แนวทางการระมัดระวังล่วงหน้า (Precautionary approach) ในการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาด้านสังคม เศรษฐกิจ เพื่อประกอบการตัดสินใจ ในมาตรา 26

3.1.2.4 การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านกฎหมาย สถาบัน การบริหารเกี่ยวกับความปลอดภัยทางชีวภาพ ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการเกี่ยวกับการประเมิน และการจัดการความเสี่ยง (มาตรา 11, 22)¹

3.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากอาหารที่มีส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการตัดแปลงทางพันธุกรรมของต่างประเทศ

ปัจจุบันแม้จะยังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชี้ชัดถึงอันตรายของสินค้าตัดแปลงพันธุกรรมที่มีต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ แต่ผู้บริโภคยังคงกังวลและไม่แน่ใจในความปลอดภัยจากการบริโภคอาหาร โดยเฉพาะการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแท้จริงเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกบริโภค รวมทั้งไม่สามารถแยกแยะได้ว่าผลิตภัณฑ์ใดบ้างเป็นผลิตภัณฑ์ GMOs หรือมีส่วนประกอบของสารตัดแปลงพันธุกรรม ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครอง และไม่ได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับความเสี่ยงอย่างเป็นธรรม นานาประเทศจึงมีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการติดฉลากสินค้าตัดแปลงพันธุกรรม ดังต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

3.2.1.1 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค อย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตนอย่างมาก สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตสินค้าตัดแปลงพันธุกรรมรายใหญ่ของโลกและยังไม่มีกฎหมายโดยเฉพาะควบคุมสินค้า แต่มีกฎหมายหลายฉบับและหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การอาหารและยาสหรัฐ (Food and Drug

¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). **พิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Cartagena Protocol on Biosafety)**. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.onep.go.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=63:-cartagena-protocol-on-biosafety&catid=26:2012-04-02-06-57-22&Itemid=34. [2560, 28 พฤษภาคม]

Administration -FDA) หน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency-EPA) และกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (The United State Department of Agriculture) หน่วยงานที่เรียกว่า US FDA (United State Department of Food Drug Adminid-tration) มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุม ดูแล และกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับอาหารทั้งอาหารที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ และอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศ

US FDA จะทำหน้าที่ควบคุมอาหารและวัตถุดิบที่ใช้ปรุงอาหารที่ได้จากการเปลี่ยนแปลง ยีน โดยใช้หลักการเดียวกับอาหารอื่นๆ ทั่วไป โดยถือว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของผู้ที่พัฒนาอาหาร คัดแปลงพันธุกรรมที่จะต้องมั่นใจว่าอาหารที่เสนอขายให้กับผู้บริโภค นั้นมีความปลอดภัยตามกฎหมายทุกฉบับที่บังคับใช้อยู่ และ US FDA มีอำนาจที่จะถอนอาหารทั้งหมดออกจากท้องตลาด ถ้าพบว่าอาหารนั้นมีความเสี่ยงต่อสุขภาพอาหารที่ได้จากอาหารคัดแปลงพันธุกรรมก็จะถูกควบคุม ในลักษณะเช่นเดียวกัน โดยต้องได้รับการอนุญาตว่า อาหารนั้นบริโภคได้ปลอดภัยจาก US FDA ก่อน

กฎหมายที่เกี่ยวกับการแสดงฉลาก (Labelling) สินค้าคัดแปลงพันธุกรรมนั้น มีด้วยกันหลายฉบับ ดังนี้

1. The Federal Food, Drug and Cosmetic Act กฎหมายนี้ให้อำนาจในการติดฉลาก อาหารแก่ FDA ถึงแม้ว่า FDA ไม่ได้กำหนดให้มีฉลากเป็นพิเศษสำหรับอาหารคัดแปลงพันธุกรรม แต่มีข้อกำหนด เกี่ยวกับการติดฉลากอาหาร โดยทั่วไปซึ่งครอบคลุมอาหารทุกชนิด ดังนั้น อาหาร คัดแปลงพันธุกรรมจึงอยู่ภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับฉลากอาหารของ FDCA คือ ฉลาก จะต้องเป็นความจริง ไม่ทำให้เข้าใจผิด และเปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งหมดซึ่งเป็นสาระสำคัญ ตาม นโยบายของ FDA ที่ตีความ FDCA นั้น ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาหารขั้นสุดท้ายเท่านั้น โดยไม่รวมถึงกระบวนการผลิตที่จะนำมาพิจารณาว่าเป็นสาระสำคัญในการที่ต้องเปิดเผย

บทบัญญัติเกี่ยวกับการมีเครื่องหมายที่ผิดพลาด กฎหมาย FDCA ห้ามการมี เครื่องหมายที่ผิดพลาด โดยกฎหมาย FDCA มาตรา 403 อาหารอาจถูกพิจารณาได้ว่า มีเครื่องหมาย ที่ผิดพลาด ถ้าฉลากของอาหารนั้นผิดพลาดหรืออาจทำให้เข้าใจผิดได้หรือบกพร่องในการแสดงชื่อ สามัญหรือส่วนประกอบของสินค้านั้น มาตรา 403 (1) กำหนดให้อาหารแสดงถึงชื่อสามัญหรือ กรณีที่ไม่มีชื่อเช่นนั้นก็ให้มีคำบรรยายลักษณะที่เหมาะสม ดังนั้นถ้าอาหารคัดแปลงพันธุกรรมนั้น มีความแตกต่างอย่างเป็นสาระสำคัญจากอาหารปกติจนกระทั่งชื่อสามัญไม่อาจบรรยายถึงอาหาร นั้นได้ ชื่ออาหารนั้นต้องถูกเปลี่ยนเพื่อบรรยายถึงความแตกต่างดังกล่าวให้ชัดเจน นอกจากนี้ถ้า

อาหารคัดแปลงพันธุกรรม นั้นมีความแตกต่างทางโภชนาการอย่างเป็นทางการเป็นสิ่งสำคัญกับอาหารปกติแล้ว ผลากก็ต้องแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างนั้นด้วย²

2. The Nutritional Labeling and Educational Act (NLEA)

NLEA กำหนดหลักการเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้ติดฉลากเพื่อแสดง คุณสมบัติทางโภชนาการของอาหาร กฎหมายนี้กำหนดให้ผู้ผลิตที่ต้องการกล่าวอ้างคุณสมบัติทางโภชนาการของอาหารเองทำตามเงื่อนไข กล่าวคือ ต้องแสดงรายการสารอาหารต่างๆ ที่กำหนดไว้โดยกฎหมายนี้ เน้นถึงวัตถุประสงค์เพื่อให้ฉลากนั้นแสดง ถึงข้อมูลทางโภชนาการที่ถูกต้องในรูปแบบที่ง่ายและชัดเจน

3.2.1.2 เครือรัฐออสเตรเลีย

คณะกรรมการ The Genetic Manipulation Advisory Committee (GMAC) ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2530 GMAC เป็นองค์กรที่ไม่มีอำนาจทางกฎหมายในการบังคับบุคคลหรือองค์กร ได้กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ในการทดลองและการปล่อยสู่ธรรมชาติของพืชที่ได้รับการตัดต่อสารพันธุกรรมสำหรับการนำเข้าและส่งออก GMOs ให้อยู่ในการกำกับดูแลของ Australian Quarantine and Inspection Service (AQIS) เพื่อการอุดช่องว่างทางด้านกฎหมายและเพื่อปรับปรุงการควบคุมกำกับดูแล การศึกษาวิจัยด้านพันธุวิศวกรรม โดยเฉพาะเรื่องการตัดต่อพันธุกรรมสิ่งมีชีวิต จึงได้มีกร่างกฎหมายชื่อ Gene Technology Bill 2000 เพื่อจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ Office of Gene Technology Regulator (OTGR) ซึ่งเป็นการยกระดับของหน่วยงาน GMAC เป็นหน่วยงานที่มีอิสระและมีอำนาจตามกฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ ปัจจุบันประเทศออสเตรเลียอนุญาตให้นำเข้าถั่วเหลืองที่ได้รับการตัดต่อพันธุกรรมด้านทานสารกำจัดวัชพืชเข้ามาเพื่อเป็นวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์อาหารได้ แต่ไม่อนุญาตให้นำเข้ามาปลูกเพื่อการค้า แต่อย่างไรก็ตามภายใต้กฎหมายออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (Australia New Zealand Food Authority Act 1991) รัฐบาลออสเตรเลียได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ให้อาหารที่มีส่วนประกอบของ GMOs ต้องติดฉลากแสดงให้เห็นว่ามี GMOs ปนอยู่ ซึ่งอยู่ภายใต้การตรวจสอบและพิจารณาอาหารคัดแปลงพันธุกรรมที่จะนำเข้าสู่ตลาดขององค์การอาหารออสเตรเลียนิวซีแลนด์ (ANZFA) และเริ่มบังคับใช้กฎการติดฉลากสำหรับสินค้าอาหารคัดแปลงพันธุกรรมใน พ.ศ. 2544

3.2.2 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์

ประเทศญี่ปุ่น

² ฉนาธิป ทองรวีวงศ์. (2544). องค์การการค้าโลกกับมาตรการให้ติดฉลากเพื่อควบคุมสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 88-89.

ประเทศญี่ปุ่นมีการศึกษาวิจัยด้านพืชตัดต่อสารพันธุกรรมหลายชนิดด้วยกัน เช่น มะเขือเทศ ข้าว แดง และเบญจมาศ เพื่อต้านทานโรคเป็นต้น ปัจจุบันไม่มีการปลูกพืชที่ได้รับการตัดต่อสารพันธุกรรมเพื่อผลิตภัณฑอาหารเป็นในทางการค้าในประเทศญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อ พ.ศ. 2542 มีการปลูกคาร์เนชั่นที่ได้รับการตัดต่อสารพันธุกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงของดอกเป็นครั้งแรก และได้ให้การรับรอง GMOs 45 รายการหรือ 12 ชนิดพืชว่าปลอดภัยในการเลี้ยงสัตว์ได้ แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในประเทศญี่ปุ่นก็ยังกังวล โดยเฉพาะเรื่องความต้องการให้มีการติดฉลากพืช GMOs

ดังนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการติดฉลากอาหารขึ้นใน พ.ศ. 2540 โดยคณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอบทบัญญัติในการติดฉลากสินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากหรือมีส่วนผสมของ GMOs เกินกว่าร้อยละ 5 ของส่วนประกอบหลัก (Main ingredient) 3 รายการแรกซึ่งมีส่วนผสมอยู่ 5% โดยน้ำหนักประกอบด้วยสินค้า 24 รายการที่สำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากถั่วเหลือง เช่น เต้าหู้ เต้าเจี้ยว น้ำมันถั่วเหลือง แป้งถั่วเหลือง และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากข้าวโพด เช่น ข้าวโพดแช่แข็งกระป๋อง และแป้งข้าวโพด ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นมีข้อกำหนดในเรื่องของการแสดงฉลากอาหารที่มีส่วนผสมของการตัดต่อพันธุกรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้กับอาหารที่ผลิตในประเทศและอาหารนำเข้าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2546 เป็นต้นไป โดยข้อกำหนดดังกล่าวมีสาระสำคัญ คือ อาหารที่มีส่วนผสมของจีเอ็มโอเกินกว่า 5% โดยน้ำหนักต้องติดฉลากแสดงข้อความระบุว่า เป็นอาหารจีเอ็มโอ โดยต้องเป็นภาษาญี่ปุ่น เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ โดยแบ่งประเภทของฉลากอาหาร ดังนี้

1. อาหาร (Designed Processed Foods) ที่ผลิตจาก GM applicable crops ที่ปัจจุบันได้มีการตัดแต่งสารพันธุกรรม ได้แก่ ถั่วเหลือง (รวมถึงถั่วเขียวและถั่วเหลืองงอก), ข้าวโพด, มันฝรั่ง, Repseed โดยมีข้อกำหนดการแสดงผลอาหารที่มีการตัดแปลงพันธุกรรม คือ แสดงข้อความ Genetically Modified Variety Segregated หรือ Genetically Modified ในวงเล็บ หลัง ชื่อ ส่วนประกอบที่เป็น Genetically Modified Variety

2. อาหาร (Designated Processed Foods) ที่ผลิตจาก Applicable Crops ที่ไม่มีระบบการคัดแยกส่วนที่เป็น GM และ Non-GM ในระหว่างการขนส่ง การผลิตและการแปรรูป โดยแสดงข้อความ Genetically Modified Variety not segregated หรือ Genetically Modified ในวงเล็บหลัง ชื่อส่วนประกอบนั้น เพื่อแสดงว่าไม่มีการแยก GM และ on-GM

3. อาหาร (Designated Processed Foods) ที่ผลิตจาก Non-GM Applicable Crops ยืนยันว่ามีระบบการจัดการคัดแยก แสดงข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

- 3.1 แสดงชื่อส่วนประกอบโดยไม่มีวงเล็บ

3.2 แสดงข้อความ non-Genetically Modified Variety Segregated หรือ Not Genetically Modified ตามความสมัครใจในวงเล็บหลังชื่อส่วนประกอบนั้น

3.2.3 กลุ่มประเทศสังคมนิยม

สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้ประกอบการเกี่ยวกับ GMOs ทั้งด้านการผลิตและการแปรรูปในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะต้องได้รับอนุมัติจาก Agricultural Administration Department ทั้งในระดับรัฐและมณฑล โดยผลิตภัณฑ์ GMOs จะต้องติดฉลากก่อนวางจำหน่าย โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนประกาศระบบการติดฉลากเมล็ดพันธุ์ GMOs และผลิตภัณฑ์อาหาร GMOs โดยรวม กฎความหลากหลายทางชีวภาพด้านการดัดแปลงพันธุกรรมในเกษตรกรรมใหม่ โดยบัญญัติขึ้นภายใต้กรอบการป้องกันความปลอดภัยทางชีวภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์ เพื่อป้องกันแนวโน้มผลกระทบที่เป็นอันตรายของ GMOs ซึ่งครอบคลุมไปถึงการประยุกต์ใช้ GMOs ในการวิจัย การทดลองภาคสนาม การผลิต กระบวนการผลิตอาหาร การจัดการรวมทั้งสินค้านำเข้าทั้งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ที่เป็น GMOs จะต้องได้รับอนุมัติจาก Agricultural Administration Department of the State Council (AAD) โดยกำหนดให้ประเทศส่งออกจะต้องรับรองว่าสินค้าที่เป็น GMOs ได้วางขายในประเทศส่งออกแล้ว และรับรองผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ว่าปลอดภัยต่อมนุษย์ พืช สัตว์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งตามกฎหมายใหม่นี้แบ่งประเภท GMOs เป็น 4 ประเภท ตามแนวโน้มผลกระทบที่ร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อม และสิ่งมีชีวิตการปล่อย GMOs เข้าสู่สภาพแวดล้อม ต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายนี้ยังเป็นการกำหนดข้อบังคับในการติดฉลากผลิตภัณฑ์ GMOs ทั้งหมด รวมถึงเมล็ดพันธุ์ อาหาร และผลิตภัณฑ์อาหารที่ปนเปื้อน GMOs ถ้าไม่ติดฉลากถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายและเนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น 1 ใน 4 ของประเทศที่มีการปลูกพืชจีเอ็มโอบนมาก สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้มีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการแสดงฉลากสินค้าอาหารที่มีส่วนผสมของพืชจีเอ็มโอ โดยต้องเป็นภาษาจีนและผ่านการตรวจสอบจากกระทรวงเกษตรก่อนจึงจะอนุญาตให้ใช้ได้ ในขณะเดียวกันต้องส่งฉลากให้กรมควบคุมมาตรฐานแห่งชาติและกระทรวงการค้าระหว่างประเทศด้วย

กรณีมณฑลอื่นต้องผ่านการตรวจตราจากหน่วยงานบริหารของรัฐบาลท้องถิ่นที่สูงกว่าระดับอำเภอของผู้ผลิต ผู้แบ่งบรรจุภัณฑ์ ก่อนจะใช้ได้ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้ติดฉลากผลิตภัณฑ์ต้องพิจารณาชี้ขาดภายใน 30 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับเลือกและแจ้งผลให้ผู้ยื่นเรื่องทราบ

นอกจากนี้ กฎระเบียบของสาธารณรัฐประชาชนจีนยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่าฉลากจะต้องสะดวกตาและออกแบบจัดพิมพ์ขึ้นพร้อมกับการบรรจุผลิตภัณฑ์ ข้อความในฉลากต้องมีรายละเอียดดังนี้

1. GMOs เกษตร (รวมถึงเมล็ดพันธุ์ ตัวอ่อนสัตว์บกและสัตว์น้ำ) และจุลินทรีย์ ยารักษาสัตว์ และยาฆ่าแมลง สิ่งปรับปรุงแต่งที่ปะปนด้วย GMOs เกษตร ต้องติดฉลาก QUOT:GMOXX

2. ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสิ่งมีชีวิตตัดต่อพันธุกรรมโดยตรง ฉลากต้องระบุผลิตภัณฑ์แปรรูป GMOs XX(ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป) หรือวัสดุที่ใช้แปรรูป คือ GMOs XX

3. ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากการแปรรูปจาก GMOs เกษตร หรือมีส่วนประกอบจาก GMOs เกษตร แต่ในการนำออกจำหน่ายในขั้นสุดท้ายไม่มีส่วนประกอบของ GMOs เกษตรแล้วหรือตรวจสอบไม่พบแล้ว ฉลากต้องระบุผลิตภัณฑ์ผลิตจากการแปรรูป GMOs XX แต่ผลิตภัณฑ์นี้ไม่มีส่วนประกอบ GMOs แล้วหรือระบุว่าวัสดุที่ใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์มี GMOsXX แต่ผลิตภัณฑ์ไม่มีส่วนประกอบของ GMOs แล้ว หรือถ้าเป็นการอนุญาตที่จะแสดงฉลากบรรจุภัณฑ์ สามารถใช้วิธีต่อไปนี้เพื่อแจ้งให้ผู้บริโภคทราบ

3.1 หากไม่สามารถติดฉลากลงบนผลิตภัณฑ์อาหารพาสต์ฟูดหรือขายปลีกได้ทุกชั้น อาจติดประกาศไว้ที่เคาน์เตอร์จำหน่ายหรืออาจระบุฉลากเป็นแผ่นประกาศตั้งไว้หรือแสดงที่ป้ายบอกราคา

3.2 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ GMOs เกษตรกรที่ไม่มีบรรจุภัณฑ์จะใช้วิธีการแสดงข้อมูลลงบนแผ่นป้ายตั้งไว้

3.3 GMOs เกษตรกรที่บรรจุไว้ในหีบห่อขนส่งเพื่อจำหน่ายโดยไม่ต้องมีบรรจุภัณฑ์นั้น สถานที่จำหน่ายจะติดฉลากไว้ที่หีบห่อขนส่งหรือใช้ติดตั้งป้ายแสดงไว้ก็ได้

3.4 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ GMOs ที่ไม่มีบรรจุภัณฑ์และยากที่จะติดตั้งป้ายแสดง

3.5 การนำเข้าผลิตภัณฑ์ GMOs ที่ไม่มีบรรจุภัณฑ์และฉลาก กรณียากที่จะติดตั้งป้ายแสดงจะต้องระบุไว้อย่างชัดเจนในหนังสือยื่นผ่านขอการตรวจ

3.2.4 สหภาพยุโรป (The European Union) หรือ EU

สหภาพยุโรปได้กำหนดแนวทางในการแสดงฉลากของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการดัดแปลงพันธุกรรม โดยได้เริ่มร่างหลักการตั้งแต่กรกฎาคม 1997 ดังต่อไปนี้

1. ให้มีการแสดงฉลากของผลิตภัณฑ์ที่มีหรือประกอบด้วย หรือ ได้มาจาก “การดัดแปลงพันธุกรรม”

2. ฉลากมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคที่ชัดเจนเป็นจริง และเป็นกลางเกี่ยวกับแหล่งที่มาของอาหารดัดแปลงพันธุกรรมเพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกของผู้บริโภค โดยไม่เป็นการเคลือบแคลงในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีชีวภาพแนวใหม่

3. การแสดงฉลากเป็นมาตรการบังคับโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความมั่นใจและลดการแสดงฉลากเพื่อลวง

4. เพื่อให้ปฏิบัติตามได้อย่างง่ายไม่สิ้นเปลือง สำหรับผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย และลดสิ่งที่ไม่จำเป็น

5. การแสดงฉลากต้องมีความเหมาะสมและเป็นไปตามพันธกรณีที่ EU มีต่อนานาชาติ และไม่เป็นภาระบังคับให้ต้องมีการแยกผลิตภัณฑ์ในระหว่างการขนส่ง หรือแยกเส้นทางลำเลียงและเส้นทางกระจายสินค้า

6. มีกฎการแสดงผลที่รัดกุม แม่นยำ ใช้งานได้ดี มีความยืดหยุ่น ซึ่ง EU สามารถนำไปใช้ได้อย่างชัดเจน³

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้าดัดแปลงพันธุกรรมมีการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้งโดยกฎหมายที่เกี่ยวกับฉลากสินค้าอาหารและส่วนประกอบของอาหารที่มีส่วนประกอบหรือทำมาจากสินค้าดัดแปลงพันธุกรรมมีดังนี้

1. กฎหมาย Regulation 258/97: Novel Foods and Novel Food Ingredients กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต้องกันของมาตรการให้ติดฉลากสินค้าดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปและเพื่อเป็นการสนับสนุนหลักการเคลื่อนไหวอย่างเสรีของสินค้า โดยภายใต้กฎหมายฉบับนี้มี 6 ประเภทหลักๆ คือ⁴

1.1 อาหารและส่วนประกอบของอาหารที่มีหรือประกอบด้วยการดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms-GMO) ซึ่งมีคำนิยามและความหมายเหมือนกับที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย Directive 90/220 ตัวอย่างเช่น Flavr Savr TM Tomato, Herbicide Resistant Soybean, Insect Resistant Maize, Yoghurt with Living GM Lactic Acid Bacteria

1.2 อาหารและส่วนประกอบของอาหารที่ผลิตจากผลิตภัณฑ์ที่ดัดแปลงพันธุกรรม (ที่มีในอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารที่มีหรือประกอบด้วยการดัดแปลงพันธุกรรม) ตัวอย่างเช่น Paste, Ketchup from GM tomatoes, น้ำมันจาก GM Maize หรือ GM Soybeans, ขนมปังจาก GM Cereals

1.3 อาหารหรือส่วนประกอบของอาหารที่ทำมาจากการดัดแปลงโครงสร้างชั้นปฐมของโมเลกุล ตัวอย่างเช่น Olestra (Sucrose Polyester), Salatrim (Short and Long Acyltriglyceride Mixture)

1.4 อาหารและส่วนประกอบของอาหารที่ประกอบด้วยหรือแยกได้จาก Microorganisms, Fungi หรือ Algae ตัวอย่างเช่น Mycroprotein, PUFA (Mortierella Alpine; Cryptocodium Cohnii)

³ ประธาน ประเสริฐวิทย์การ. (2544). ฉลากจีเอ็มโอใครได้ ใครเสีย. วารสารอาหารและยา. หน้า 65.

⁴ วลัยพร พิริยะพันธ์. (2542). **Genetically Modified Organisms**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายบริการข้อมูลสถาบันอาหาร. หน้า 29-32.

1.5 อาหารหรือส่วนประกอบของอาหารที่ประกอบด้วยหรือแยกได้จากพืชและส่วนประกอบอาหารที่แยกได้จากสัตว์ ยกเว้นอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารที่ได้มาจากการขยายพันธุ์พืชหรือการเลี้ยง เพาะเลี้ยงโดยวิธีแบบดั้งเดิมและมีประวัติว่าปลอดภัยสำหรับนำมาใช้เป็นอาหาร ตัวอย่างเช่น Lupins (*L. Angustifolius*) "Hemp-beer"

1.6 อาหารและส่วนประกอบของอาหารที่ได้จากการประยุกต์ใช้กระบวนการผลิตที่ปัจจุบันยังไม่ได้นำมาใช้ซึ่งกระบวนการผลิตนี้จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียงตัวหรือโครงสร้างของอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารที่มีผลกระทบต่อคุณค่าทางโภชนาการ Metabolism หรือระดับของ Substances ที่ไม่ต้องการ ตัวอย่างเช่น High Pressure, Pulsed Light, Magnetic Fields และ Electric Fields

การตัดสินใจนี้บังคับเป็นกฎหมายของอียู ให้มีการแสดงฉลากของผลิตภัณฑ์ที่มีหรือประกอบด้วย หรือได้มาจาก GMOs ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจาก GMOs สามารถวางตลาดโดยไม่ต้องระบุในฉลาก สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองว่าไม่มี GMOs ถ้าต้องการระบุในฉลากจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของอียู สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีให้แสดงฉลาก “ประกอบด้วยวัตถุที่เป็น GMOs ต้องพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และต้องมีขั้นตอนการติดตามการสอบกลับได้ (Miraglia et al., 2004) และในกรณีที่ไม่สามารถแยกวัตถุดิบได้และไม่มีหลักฐานแสดงให้มีการบังคับแสดงฉลาก “ผลิตภัณฑ์นี้ อาจประกอบด้วย...” นอกจากนี้ยังมีการตั้งระดับปริมาณ GMOs ที่อาจมีอยู่ในส่วนประกอบของอาหาร โดยบังเอิญ โดยกำหนดเป็นขั้นต่ำไม่เกิน 1% สำหรับส่วนประกอบของอาหาร ซึ่งเกณฑ์ขั้นต่ำ ที่เสนอนั้น ใช้ปฏิบัติเฉพาะสำหรับวัตถุที่เตรียมไว้สำหรับการบริโภคของคน⁵

3.2.5 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากอาหารที่มีส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการดัดแปลงทางพันธุกรรมระหว่างประเทศ

มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศหรือโคเด็กซ์ (Codex Alimentarius Commission)

มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศที่เป็นที่รู้จักและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานโดยมุ่งเน้นความปลอดภัยอาหารและคุณภาพที่สำคัญ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในการค้าสินค้าอาหารคือ โคเด็กซ์ โดยการดำเนินงานของโคเด็กซ์ ทำให้เรื่องของอาหารเป็นวาระสำคัญของทุกประเทศและให้การสนับสนุน โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับอาหารที่ปลอดภัยมีคุณภาพและเหมาะสมต่อการนำไปบริโภค เนื่องจากไม่มีใครพอใจหากบริโภคอาหารแล้วเกิดโรคอาหารเป็นพิษ (Foodborne Illness) ซึ่งอาจทำให้ถึงตายได้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อ

⁵ ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว. (2560). *GMOs ความปลอดภัยทางอาหารกับทิศทางของประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.phtnet.org/article/view-article.asp?aID=46>. [2560, 3 กรกฎาคม]

ด้านอื่นๆ ตามมาทั้งสังคม เศรษฐกิจ เช่น การระบาดของโรคอาหารเป็นพิษสามารถทำลายการค้า และการท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียรายได้ เกิดการว่างงานและอาจถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย อาหารที่มีคุณภาพต่ำสามารถทำลายความน่าเชื่อถือทางการค้าทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ขณะที่อาหารเน่าเสียจะทำให้สูญเสียเปล่าและต้นทุนสูงขึ้นจนเกิดผลเสียต่อการค้าและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ดังนั้นผู้บริโภคทั่วโลกต้องการความมั่นใจว่าอาหารปลอดภัย จนถึงกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

โคเด็กซ์ (Codex) เป็นชื่อใช้เรียกคณะกรรมการโครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ FAO/WHO (Codex Alimentarius Commission : CAC) หรือที่เรียกย่อๆ ว่า โคเด็กซ์ มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศให้เป็นมาตรฐานสากล นอกจากนี้คำว่า “Codex Alimentarius” ซึ่งมาจากภาษาละติน หมายถึง “Food Code” ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ

โคเด็กซ์ เป็นองค์กรระหว่างประเทศภาครัฐ (Intergovernmental Body) ดำเนินงานตามโครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ เอฟ เอ โอ/ดับบลิว เอช โอ (Joint FAO/WHO Food Standards Programme) ซึ่งร่วมกันจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2506 โดยประเทศไทยจัดเป็นประเทศหนึ่งที่เกี่ยวข้องเป็นสมาชิกตั้งแต่อีกตั้ง มักเรียกชื่อสั้นๆ ว่า Codex ที่มาจกชื่อคณะกรรมการโครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศใน พ.ศ. 2557 สมาชิกโคเด็กซ์ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐของประเทศต่างๆ จำนวน 185 ประเทศและมี 1 องค์กรสมาชิกได้แก่ สหภาพยุโรป (พ.ศ. 2556)

มาตรฐานโคเด็กซ์ เป็นมาตรฐานที่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ให้การยอมรับตามความตกลงว่าด้วยอุปสรรคเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barrier to Trade : TBT) และความตกลงว่าด้วยการบังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measure : SPS) วัตถุประสงค์หลักเพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นหลายๆ ประเทศตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงนำมาตรฐานโคเด็กซ์ไปเป็นแนวทางในการออกกฎหมาย กฎระเบียบอาหาร อีกทั้งมาตรฐานโคเด็กซ์จะใช้เป็นมาตรการที่จะเป็นข้อตัดสินในกรณีที่เกิดข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ ประเทศสมาชิกจึงเพิ่มมากขึ้นและให้ความสำคัญในการเข้าร่วมจัดทำมาตรฐานระหว่างประเทศโคเด็กซ์กันมาก

โคเด็กซ์ เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องของมาตรฐาน และการควบคุมอาหาร โคเด็กซ์ ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 156 ประเทศ ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานอาหารให้เป็นแบบเดียวกัน โดยมาตรฐานจะประกอบด้วยข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อนามัย การ

คุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น นอกจากนี้งานของโคเด็กซ์ยังผูกพันกับข้อตกลง ภายใต้องค์การการค้าโลก คือ Sanitary and Phytosanitary Measures—SPM

คณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศเป็นคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานอาหาร และวิธีทดสอบสินค้าระหว่างประเทศขององค์การอนามัยโลก (WHO) มีหน้าที่พิจารณาความปลอดภัยในการบริโภคอาหารที่เกิดจากกระบวนการผลิต รวมถึงอาหาร และการค้าขายอาหารดัดแปลงพันธุกรรมด้วย

ในปี พ.ศ. 2532 Codex Alimentarius มีการเจรจาและดำเนินการเพื่อกำหนดมาตรฐานสินค้าระหว่างประเทศได้เริ่มพิจารณาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการบริโภคอาหารที่เกิดจากกระบวนการผลิตอาหาร ต่อมาได้มีการจัดตั้ง Biotechnology Food Labelling Committee ขึ้น ซึ่งเกิดจากการพิจารณาของคณะกรรมการปรากฏผลในรูปของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการติดฉลากสินค้าเทคโนโลยีชีวภาพ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- 1) ควรมีการติดฉลากเมื่อสินค้าดัดแปลงพันธุกรรม มีสารที่ทำให้เกิดอาการแพ้
- 2) พิจารณาติดฉลากสินค้าหากมีไขมันวัวหรือหมูอยู่ในสินค้าดัดแปลงพันธุกรรม
- 3) หลักการกำหนดให้ติดฉลาก คือ หากสินค้าอาหารชนิดหนึ่งๆ ไม่เทียบเท่ากัน โดยนัยสำคัญในแง่องค์ประกอบการใช้ และคุณค่าอาหารเมื่อเปรียบเทียบกับอาหาร ชนิดเดียวกันที่ผลิตตามกรรมวิธีปกติก็สมควรให้ติดฉลาก⁶

การตอบรับมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศของประเทศสมาชิก อาจทำได้ 3 รูปแบบ คือ

- 1) การยอมรับแบบเต็มที่เป็น การยอมรับให้ผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานได้ซื้อขายกันโดยเสรี ไม่มีการซื้อขายผลิตภัณฑ์ที่ไม่มาตรฐาน การยอมรับแบบนี้มีข้อผูกพันว่า ประเทศไทยต้องผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีการซื้อขายภายในประเทศให้ได้ตามมาตรฐานที่ตอบรับนั้น และจะต้องยอมให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานเข้ามาจำหน่ายในประเทศด้วย ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกให้เป็นไปตามลักษณะการยอมรับของประเทศผู้ซื้อ

- 2) การยอมรับแบบมีข้อแม้ คือมีข้อปลีกย่อยบางส่วนที่ไม่สามารถยอมรับได้ การยอมรับแบบนี้มีข้อผูกพันว่าประเทศไทยต้องไม่ขัดขวาง การนำเข้าผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน และมีข้อแม้ที่แจ้งไป และต้องแจ้งเหตุผลของการกำหนดข้อแม้และแจ้งว่าจะยอมให้มีการจำหน่ายและนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างสมบูรณ์ภายในประเทศได้หรือไม่ รวมทั้งต้องแจ้งว่าจะสามารถยอมรับมาตรฐานตามแบบ 1 ได้หรือไม่ เมื่อใด

⁶ กัลยาณี ดิประเสริฐวงศ์, และยุพา เหล่าจินดาพันธ์. (ม.ป.ป.). หน่วยที่ 11 มาตรฐานอาหารในระดับสากลเพื่อการควบคุมคุณภาพและการประกันคุณภาพอาหาร. เอกสารการสอบประจำหน่วย. หน้า 6 และ 13.

3) การยอมรับแบบ Free Distribution การยอมรับแบบนี้เป็นการยอมรับให้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปตามมาตรฐานโคเด็กซ์สามารถเข้ามาจำหน่ายในประเทศได้ โดยต้องเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศ⁷

เมื่อประเทศไทยมีการยอมรับร่างมาตรฐานใดแล้วประเทศจะแจ้งการตอบรับมาตรฐานซึ่งเมื่อตอบรับมาตรฐานแล้ว ก็จะมีผลผูกพันตามแบบของการตอบรับต่อการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นๆ ตลอดจนการนำเข้าส่งออกผลิตภัณฑ์นั้นออกนอกราชอาณาจักร

ปัจจุบันคณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐานเกี่ยวกับการติดฉลากสินค้าตัดแปลงพันธุกรรม ได้กำหนดแนวทางพิจารณาเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง ให้ติดฉลากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบ คุณค่าทางโภชนาการ หรือเปลี่ยนแปลงในการใช้ที่มุ่งประสงค์ระหว่างอาหารที่ผลิตแบบดั้งเดิม กับอาหารตัดแปลงพันธุกรรม

แนวทางที่สอง ให้ติดฉลากโดยบังคับสำหรับอาหารตัดแปลงพันธุกรรมทุกประเภท

แนวทางที่สาม ให้คณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศกำหนดมาตรฐานขึ้น และให้แต่ละประเทศสามารถเลือกว่าจะนำมาตรฐานที่คณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศกำหนด ไปใช้ใน ประเทศของตนอย่างสมัครใจ

ประเทศสมาชิกของ WTO จะต้องยึดมั่นที่จะยอมรับมาตรการสุขอนามัยของประเทศอื่น แม้ว่ามาตรการนั้นแตกต่างจากของตน ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ประเทศผู้ส่งออกจะต้องแสดงให้เห็นว่ามาตรการของตนเพียงพอที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามระดับ การคุ้มครองสุขภาพอนามัยที่กำหนดโดยประเทศผู้นำเข้า และเพื่อที่จะสนับสนุนการยอมรับหลักการความเท่าเทียมกันในการค้าอาหาร จำเป็นที่จะต้องยึดหลักการของโคเด็กซ์ เกี่ยวกับการตรวจสอบ และออกหนังสือรับรองอาหารนำเข้าและส่งออก อย่างไรก็ตามประเทศสมาชิก WTO จะต้องสร้างความมั่นใจว่ามาตรการสุขอนามัยที่กำหนดขึ้นต้องไม่ทำให้เกิดการขัดขวางทางการค้าเกินกว่าที่จะทำให้บรรลุระดับการคุ้มครองด้านสุขภาพอนามัยที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบด้านเทคนิค และเศรษฐกิจด้วย⁸

⁷ นเรศ คำราชชัย. (2544). ข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับ GMOs และข้อเสนอแนะเพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. หน้า 16- 17.

⁸ ชนินทร์ เจริญพงศ์. (2544). ความปลอดภัยของอาหาร และกระแสโลกาภิวัตน์ของการค้าระหว่างประเทศ. วารสารอาหารและยา. หน้า 9.

3.3 หลักกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากอาหารของประเทศไทย

ผู้บริโภคส่วนใหญ่มักเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากยี่ห้อ สีสัน และข้อความในฉลากสินค้าว่ามีคุณภาพ สวยงาม ประหยัด และมีหน่วยงานตรวจสอบรับรองว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีมาตรฐานและปลอดภัยหรือไม่เพียงใด การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ได้อย่างเสรีและถูกต้องอย่างแท้จริง

3.3.1 การคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541)

3.3.1.1 ความหมายและความสำคัญของฉลาก

“ฉลาก” หมายความว่ารวมถึง รูป รอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใดๆ ที่แสดงไว้ที่อาหาร ภาชนะบรรจุอาหาร หรือหีบห่อของภาชนะบรรจุอาหาร”⁹

เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีเกี่ยวกับอาหารมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะอาหารตัดแปลงพันธุกรรม อีกทั้งมีผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารมากมายในท้องตลาด ผู้ประกอบการจึงใช้กลวิธีทางการตลาดหลายรูปแบบเพื่อเป็นการจูงใจผู้บริโภคให้เลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ของตนมากที่สุด ผู้ประกอบการบางรายมีการอวดอ้างสรรพคุณ ทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อซื้อสินค้านั้นมาบริโภค ดังนั้น รัฐบาลจึงมีการออกมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

3.3.1.2 ความหมายของสินค้า ผู้บริโภค และสิทธิของผู้บริโภค

“สินค้า” หมายความว่าถึง สิ่งของที่ผลิตหรือมีไว้เพื่อขาย

“ผู้บริโภค” หมายความว่าถึง ผู้ซื้อ หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ที่ได้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

“สิทธิของผู้บริโภค” ถือว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องให้การเข้ามารับรองและคุ้มครองเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในฐานะของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเกิดจากสินค้าหรือบริการนั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญต่างๆ ที่ผ่านมามีได้ให้ความสำคัญของการคุ้มครองทั้งสิ้น

3.3.1.3 ความหมายของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก

⁹ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 4.

“ฉลาก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 กำหนดให้หมายความถึง “รูป รอยประดิษฐ์ กระจายหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้าหรือสอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า และหมายความรวมถึงเอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบสินค้าป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น”

3.3.1.4 องค์การบังคับใช้กฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นดูแลเกี่ยวกับฉลาก โดยเฉพาะ คือ คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก

(1) กำหนดสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก

(1.1) สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

(1.2) สินค้าที่ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

(1.3) สินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพร่างกายหรือจิตใจ เนื่องในการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้น

(1.4) สินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ ซึ่งการกำหนดฉลากของสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้น

(2) กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขการจัดทำฉลากสินค้าที่ควบคุมฉลากโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาซึ่งหลักเกณฑ์เงื่อนไขดังกล่าวต้องใช้ข้อความที่ตรงต่อความเป็นจริงและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าได้แก่ ชื่อและสถานที่ประกอบอาหารของผู้ประกอบธุรกิจหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบธุรกิจที่จดทะเบียนแล้วในประเทศไทย โดยสินค้าประเทศที่ผลิต ราคา ปริมาณ วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน วันเดือนปีที่หมดอายุ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนด

(3) คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก มีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจแก้ไขฉลากที่ไม่ถูกต้องหรือเลิกใช้ฉลากที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดนั้นได้ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจขายสินค้าที่ควบคุมฉลากโดยการฝ่าฝืน ในกรณีนี้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากยังมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขหรือวิธีการชั่วคราวในการบังคับให้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากตามที่เห็นสมควร สำหรับผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากจะต้องถูกลงโทษ ซึ่งมีโทษจำคุกและปรับ

(4) เพื่อเป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้ประกอบธุรกิจที่ประสงค์จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายคณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นว่า ฉลากของผู้

ประกอบธุรกิจมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขหรือรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนดหรือไม่ ในเมื่อผู้ประกอบการนั้นขอให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากพิจารณา ซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยฉลากจะต้องให้ความเห็นและแจ้งให้ผู้ขอทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากได้รับคำขอ ถ้าไม่แจ้งภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการว่าด้วยฉลากให้ความเห็นชอบแล้ว แต่การให้ความเห็นดังกล่าวไม่ติดอำนาจคณะกรรมการว่าด้วยฉลากที่จะพิจารณาวินิจฉัยใหม่เป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุอันสมควร สำหรับผู้ประกอบการที่ได้กระทำการไปตามความเห็นของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากไม่ต้องรับโทษทางอาญา ถ้าภายหลังคณะกรรมการว่าด้วยฉลากเห็นว่าความเห็นเดิมไม่ถูกต้องและได้วินิจฉัยใหม่เป็นอย่างอื่น

(5) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจที่จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย นอกจากนี้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากยังมีอำนาจที่จะสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดส่งเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีผู้ร้องทุกข์หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมาพิจารณาได้ ในการนี้จะเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงด้วยก็ได้

(6) นอกจากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว คณะกรรมการว่าด้วยฉลากยังมีอำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในเมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเป็นอย่างอื่น อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมฉลากในข้อนี้ถือเป็นการอุดช่องว่างกฎหมายต่างๆ¹⁰

3.3.1.5 การดำเนินงานของคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก

หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการกำหนดสินค้าที่ควบคุมฉลากของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มีดังนี้¹¹

- 1) เป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
- 2) เป็นสินค้าที่สั่ง หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย
- 3) เป็นสินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ หรือเป็นสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้น
- 4) เป็นสินค้าที่ยังไม่มีกฎหมายอื่นใดควบคุม

¹⁰สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2541). **ศคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 26-29.

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

5) การจัดทำฉลากสินค้าต้องใช้ข้อความเป็นภาษาไทยติดหรือปิดไว้ที่ตัวสินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้าให้ผู้บริโภคเห็นและอ่านได้ชัดเจน รวมถึงทำเป็นเอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบสินค้าหรือป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะหรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น

6) การระบุผลลากของสินค้าที่ควบคุมฉลากต้องใช้ข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริงของสินค้าและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพและคุณภาพของสินค้านี้

6.1 ชื่อประเภทหรือชนิดของสินค้าที่แสดงให้เข้าใจได้ว่าสินค้านั้น คืออะไร กรณีเป็นสินค้าที่ส่งหรือนำเข้ามาราชาอาณาจักรเพื่อขายให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิตด้วย

6.2 ชื่อ หรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนในประเทศไทยของผู้ผลิตเพื่อขายในประเทศไทย

6.3 ชื่อ หรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนในประเทศไทยของผู้ส่งหรือนำเข้ามาราชาอาณาจักรเพื่อขาย

6.4 สถานที่ตั้งของผู้ผลิตเพื่อขายหรือของผู้ส่งหรือผู้นำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายแล้วแต่กรณี

6.5 ต้องแสดงปริมาณหรือขนาดหรือปริมาตรหรือน้ำหนักของสินค้านั้น แล้วแต่กรณี

6.6 ต้องแสดงวิธีใช้เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้านั้นใช้เพื่อสิ่งใด เช่น ใช้ทำความสะอาดพื้นไม้หรือพื้นกระเบื้อง ภาชนะเคลือบใช้บนเตาไฟ ใช้เข้าไมโครเวฟ ใช้เก็บอาหารในตู้เย็น เป็นต้น

6.7 ข้อแนะนำในการใช้หรือห้ามใช้ เพื่อความถูกต้องในการใช้ที่ให้ประโยชน์แก่ผู้บริโภค เช่น ห้ามใช้ของมีคมกับการแช่น้ำแข็งในตู้เย็น

6.8 คำเตือน (ถ้ามี)

6.9 วัน เดือน ปีที่ผลิตหรือวัน เดือน ปี ที่หมดอายุการใช้หรือวัน เดือนปีที่ควรใช้ก่อนวัน เดือน ปี ที่ระบุนั้น เพื่อให้เข้าใจในประโยชน์ของคุณภาพหรือคุณสมบัติของสินค้านั้น (ถ้ามี)

6.10 ราคา โดยระบุหน่วยเป็นบาทและจะระบุเป็นเงินสกุลอื่นด้วยก็ได้

7) สินค้าที่ควบคุมฉลากจากต่างประเทศที่นำเข้ามาขายในประเทศไทยต้องจัดทำฉลากเป็นข้อความภาษาไทยให้มีความหมายตรงกับข้อความในภาษาต่างประเทศโดยระบุชื่อพร้อม

สถานที่ประกอบการของผู้ได้รับอนุญาตให้นำเข้าสินค้านั้นและต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

8) การจัดทำฉลากต้องไม่ระบุข้อความ ดวงตราหรือเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่มีสิทธิใช้มาระบุที่ฉลากของสินค้า เนื่องจากอาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับสินค้า เช่น ชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่มีสิทธิใช้เครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของต่างประเทศที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่มีสิทธิใช้ ธงชาติ ดวงตรา เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ของต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศหรือเครื่องหมายอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายกับ เครื่องหมายดังกล่าว ข้อความอื่นใดที่อาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิดหรือคุณภาพของสินค้า

9) การจัดทำฉลากสินค้าที่ควบคุมฉลากต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนดหากผู้ประกอบธุรกิจรายใดไม่สามารถจัดทำฉลากตามหลักเกณฑ์สามารถยื่นขอผ่อนผันการจัดทำฉลากต่อคณะกรรมการว่าด้วยฉลากเพื่อพิจารณาได้ ซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยฉลากจะพิจารณาผ่อนผันการจัดทำฉลากได้ ตามที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากได้วางแนวทางไว้

10) สินค้าที่ควบคุมฉลากบางประเภท ได้รับการยกเว้นไม่ต้องติดฉลากตามข้อ 6 และ 7 ภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่น สินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า หากไม่อาจแสดงฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลากอย่างถูกต้องตามที่ระบุไว้ในข้อ 6 และ 7 รวมไว้ในตำแหน่งเดียวกันได้ เช่น ไม่อาจแสดงไว้ที่สินค้าได้ทั้งหมดให้แสดงข้อความ รูป รอยประดิษฐ์ หรือภาพ อย่างหนึ่งอย่างใดไว้ในส่วนหนึ่งส่วนใดที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือสอดแทรก หรือรวมไว้กับสินค้า หรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือในเอกสาร หรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบกับสินค้า หรือป้ายที่ติด หรือแสดงไว้ที่สินค้า หรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น แต่เมื่อรวมการแสดงผลฉลากไว้ทุกแห่งแล้วต้องสามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน แต่หากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ อย่างครบถ้วนให้แสดงผลฉลากราคาและข้อความอื่นตามข้อ 6 ไว้ในคู่มือหรือเอกสารหรือบัญชีราคาสินค้าไว้ ณ จุดที่ขาย¹²

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากนี้ยังต้องพิจารณาด้วยว่ากฎหมายใดได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับเรื่องฉลากไว้โดยเฉพาะหรือไม่ ถ้ามีก็ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้นไปและให้นำบทบัญญัติตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคไปใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 21 อนุมาตรา 1 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใด

¹²ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก เรื่อง ลักษณะของสินค้าที่ควบคุมฉลาก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ข้อ 1.

ได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้วให้บังคับตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้นและให้นำ บทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ซ้ำ หรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว เว้นแต่ กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ดังกล่าวยังมีได้ดำเนินการหรือดำเนินการยังไม่ครบขั้นตอนตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นและมีได้ ออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตาม กฎหมายดังกล่าว ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับ หนังสือแจ้งจากคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง หรือคณะกรรมการให้คณะกรรมการเฉพาะเรื่องหรือ คณะกรรมการเสนอเรื่องให้ นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่ง¹³

3.3.2 การคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

“อาหาร” ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 หมายถึง ของกินหรือเครื่องสำอางชีวิต ได้แก่ วัตถุดิบทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม อม หรือนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดหรือในรูปลักษณะใด แต่ ทั้งนี้ไม่รวมถึงยา วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทหรือยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยการ นั้น แล้วแต่กรณี อาหารยังหมายความรวมถึง วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการ ผลิตอาหาร วัตถุเจือปนอาหาร สี เครื่องปรุงแต่งกลิ่นรสด้วย

“ฉลากอาหาร” หมายถึง รูปรอยประดิษฐ์ เครื่องหมายหรือข้อความใดๆ ที่แสดง รายละเอียดเกี่ยวกับอาหารที่ติดไว้ที่ภาชนะบรรจุอาหาร¹⁴

3.3.2.1 ข้อกำหนดในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ไว้ ในมาตรา 6 (10)¹⁵ มีข้อความว่า “เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ฯลฯ (10) กำหนดประเภทและชนิดอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อ จำหน่าย หรือที่จำหน่าย ซึ่งจะต้องมีฉลาก ข้อความในฉลาก เงื่อนไขและวิธีการแสดงฉลาก ตลอดจนหลักเกณฑ์และวิธีการโฆษณาในฉลาก” ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 194) พ.ศ. 2543 เรื่องฉลากมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

(1) ให้อาหารดังต่อไปนี้ต้องมีฉลาก

- (1.1) อาหารควบคุมเฉพาะ
- (1.2) อาหารที่กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐาน
- (1.3) อาหารที่รัฐมนตรีประกาศให้เป็นอาหารที่ต้องมีฉลาก
- (1.4) อาหารอื่นนอกจากอาหารตาม (1) (2) และ (3)

¹³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 21 (1).

¹⁴ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 4.

¹⁵ ศึกษาได้ที่ผนวก ก

(2) ข้อความในฉลาก

(2.1) ฉลากของอาหารที่จำหน่ายต่อผู้บริโภคต้องมีข้อความภาษาไทย แต่จะมีภาษาต่างประเทศด้วยก็ได้ และจะต้องมีข้อความแสดงรายละเอียด ดังต่อไปนี้เว้นแต่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะยกเว้นให้ไม่ต้องระบุข้อความหนึ่งข้อความใด

ก. ชื่ออาหาร

ข. เลขสารบบอาหาร

ค. ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้แบ่งบรรจุสำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศ ชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้าและประเทศผู้ผลิตสำหรับอาหารนำเข้าแล้ว แต่กรณี

สำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศอาจแสดงชื่อและที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ผลิตหรือของผู้แบ่งบรรจุก็ได้

ง. ปริมาณของอาหารเป็นระบบเมตริก

(ก) อาหารที่เป็นของแข็ง ให้แสดงน้ำหนักสุทธิ

(ข) อาหารที่เป็นของเหลว ให้แสดงปริมาตรสุทธิ

(ค) อาหารที่มีลักษณะครึ่งแข็งครึ่งเหลว อาจแสดงเป็นน้ำหนักสุทธิหรือปริมาตรสุทธิก็ได้

(ง) อื่นๆ แสดงเป็นน้ำหนักสุทธิ ในกรณีที่อาหารมีส่วนผสมที่เป็นชิ้น หรือเนื้ออาหาร ผสมอยู่กับส่วนผสมที่เป็นน้ำหรือของเหลวและแยกกันอยู่อย่างชัดเจน ให้แสดงปริมาตรน้ำหนักเนื้ออาหาร เว้นแต่อาหารที่ไม่อาจแยกเนื้ออาหารออกจากน้ำหรือของเหลวนั้นได้

จ. ส่วนประกอบที่สำคัญเป็นร้อยละของน้ำหนักโดยประมาณ ยกเว้นส่วนประกอบของอาหารที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาประกาศกำหนดให้แสดงเป็นร้อยละของน้ำหนัก และให้แสดงเรียงตามลำดับปริมาณจากมากไปหาน้อย กรณีที่เป็นอาหารซึ่งต้องเจือจางหรือทำละลายก่อนบริโภคตามที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาประกาศกำหนดให้แสดงส่วนประกอบที่สำคัญดังกล่าวของ อาหารเมื่อเจือจางหรือทำละลายตามวิธีปรุงเพื่อรับประทานตามที่แจ้งไว้บนฉลาก

ฉ. ข้อความว่า "ใช้วัตถุดิบเสีย" (ถ้ามี)

ช. ข้อความว่า "เชื้อสัทธิรงค์ชาติ" หรือ "เชื้อสัทธิรงค์ราหะห์" (ถ้ามี) แล้วแต่กรณี

ซ. ข้อความว่า "ใช้...เป็นวัตถุดิบปรุงแต่งรสอาหาร"

ฅ. ข้อความว่า "ใช้...เป็นวัตถุดิบให้ความหวานแทนน้ำตาล"

ฉ. ข้อความว่า "แต่งกลิ่นธรรมชาติ" "แต่งกลิ่นเลียนธรรมชาติ" "แต่งกลิ่นสังเคราะห์" "แต่งรสธรรมชาติ" หรือ "แต่งรสเลียนธรรมชาติ" (ถ้ามี) แล้วแต่กรณี

ฎ. วันเดือนและปีที่ผลิต เดือนและปีที่ผลิต วันเดือนและปีที่หมดอายุการบริโภค หรือวันเดือนและปีที่อาหารยังมีคุณภาพหรือมาตรฐานดี โดยมีข้อความว่า "ผลิต" "หมดอายุ" หรือ "ควรบริโภคก่อน" กำกับไว้ด้วย แล้วแต่กรณี ดังต่อไปนี้

ก) วันเดือนและปีที่หมดอายุการบริโภค สำหรับอาหารที่เก็บไว้ได้ไม่เกิน 90 วัน

ข) เดือนและปีที่ผลิต หรือวันเดือนและปีที่หมดอายุ การบริโภคสำหรับอาหารที่เก็บไว้ได้เกิน 90 วัน

ค) วันเดือนและปีที่ผลิตและวันเดือนและปีที่หมดอายุ การบริโภคสำหรับอาหารที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาประกาศกำหนด

การแสดงข้อความตามข้อ ฎ (ก) (ข) และ (ค) จะต้องแสดงให้เรียงตามลำดับของวันเดือนปีตามที่กำหนด กรณีการแสดงเดือนอาจแสดงโดยใช้ตัวอักษรแทนได้

สำหรับวันเดือนและปีที่หมดอายุการบริโภคอาจแสดง วันเดือนและปีที่ควรบริโภคก่อนแทนได้

ฎ. คำแนะนำในการเก็บรักษา (ถ้ามี)

ฐ. วิธีปรุงเพื่อรับประทาน (ถ้ามี)

ฑ. วิธีการใช้และข้อความที่จำเป็นสำหรับอาหารที่มุ่งหมายจะใช้กับทารกหรือเด็กอ่อนหรือบุคคลกลุ่มใดโดยเฉพาะ

ฒ. ข้อความที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กำหนดให้ต้องมีสำหรับอาหารที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาประกาศกำหนด

ฉลากของอาหารตามข้อ 1) (4) อย่างน้อยต้องแสดงข้อความตาม (1) (3) (4) และ ฎ

(2.2) ฉลากของอาหารที่มีได้จำหน่ายต่อผู้บริโภคแต่จำหน่ายให้กับผู้ปรุงหรือผู้จำหน่ายอาหาร ให้แสดงฉลากตามข้อ (1) เว้นแต่ในกรณีที่มีคู่มือ หรือเอกสารประกอบที่แสดงรายละเอียดตามข้อ (1) จ ถึง (1) ฉ และ (1) ฎ ถึง (1) ฒ อยู่แล้วจะแสดงข้อความเพียงข้อ (1) ก ถึง (1) ง และ (1) ฎ ก็ได้

(2.3) ฉลากของอาหารที่มีได้จำหน่ายต่อผู้บริโภคและมีใช้อาหารที่ต้องแสดงฉลากตามข้อ (1) หรือข้อ (2) ต้องมีข้อความภาษาไทย เว้นแต่ อาหารที่นำเข้าอาจแสดงข้อความ เป็นภาษาอังกฤษก็ได้และอย่างน้อยต้องมีข้อความดัง ต่อไปนี้

ก. ชื่อ และประเภท หรือชนิดของอาหาร

ข. เลขสารบบอาหาร

ค. ปริมาณสุทธิของอาหารเป็นระบบเมตริก

ง. ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตสำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศ ชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้าและประเทศผู้ผลิตสำหรับอาหารนำเข้าแล้วแต่กรณี

สำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศอาจแสดงชื่อ และที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ผลิตได้

3.3.2.2 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ. 2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการติดฉลากอาหารตัดแปรพันธุกรรม

กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ. 2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการติดฉลากอาหารตัดแปรพันธุกรรม ดังนี้

ข้อ 1. ให้ถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง ข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพดที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรม (Genetic Modification) หรือพันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) เป็นอาหารที่ต้องมีฉลาก

ข้อ 2. อาหารตามข้อ 1 หมายความว่า ถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง ข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพด ตามรายชื่อในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ที่มีสารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) หรือโปรตีนที่เป็นผลจากการตัดแปรพันธุกรรมนั้นอยู่ตั้งแต่ร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบที่เป็นส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรก และแต่ละส่วนประกอบดังกล่าวนี้มีปริมาณตั้งแต่ร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์

ข้อ 3. การแสดงฉลากของอาหารตามข้อ 1 ให้ปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ให้ปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องอาหารนั้นๆ

3.2 ให้ปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 194) พ.ศ. 2543 เรื่อง ฉลากลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2543 ยกเว้นการปฏิบัติตามข้อ 3 (1) และ (5) ของประกาศกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าว ให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ให้แสดงข้อความว่า “ตัดแปรพันธุกรรม” ประกอบชื่ออาหารตามข้อ 1 ที่มีส่วนประกอบสำคัญเพียงชนิดเดียว เช่น ข้อความว่า “ข้าวโพดตัดแปรพันธุกรรม” “เต้าหู้แช่แข็งผลิตจากถั่วเหลืองตัดแปรพันธุกรรม” เป็นต้น

(ข) ให้แสดงข้อความว่า “ตัดแปรพันธุกรรม” ในส่วน ประกอบหลัก 3 อันดับแรกที่ใช้อาหารตามข้อ 1 ไว้ท้ายหรือใต้ชื่อส่วนประกอบนั้นๆ ตามแต่กรณี เช่น ข้อความว่า “แป้งข้าวโพดตัดแปรพันธุกรรม” เป็นต้น

การแสดงข้อความดังกล่าวข้างต้นให้แสดงด้วยตัวอักษรที่อ่านได้ชัดเจน มีขนาดสัมพันธ์กับขนาดของพื้นที่ฉลาก

ข้อ 4 ความในข้อ 3 ของประกาศนี้ไม่ใช้บังคับกับผู้ผลิตรายย่อยที่จำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรง

ผู้ผลิตรายย่อย" ตามวรรคหนึ่งหมายความว่าผู้ผลิตขนาดเล็กที่จำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรงในวงแคบและผู้ผลิตสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคได้โดยตรงด้วย

ข้อ 5 เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับการแสดงฉลากอาหาร ตามประกาศนี้ห้ามใช้ข้อความว่า "ปลอดอาหารตัดแปรพันธุกรรม" หรือ "ไม่ใช่อาหารตัดแปรพันธุกรรม"หรือ "ไม่มีส่วนประกอบของอาหารตัดแปรพันธุกรรม"หรือ"มีการตัดหรือแยกส่วนประกอบที่มีการตัดแปรพันธุกรรมออก" หรือข้อความอื่นในทำนอง เดียวกัน¹⁶

ประเภทของอาหารตัดแปรพันธุกรรมที่ต้องมีการแสดงฉลาก

อาหารที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรม หรือพันธุวิศวกรรมที่ต้องมีการแสดงฉลากอาหาร มีดังต่อไปนี้

- 1) ถั่วเหลือง
- 2) ถั่วเหลืองสุก (Cooked Soybean)
- 3) ถั่วเหลืองถั่ว
- 4) ถั่วเหลืองบรรจุขวดหรือบรรจุกระป๋อง (Canned Soybean) หรือบรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่

อ่อนตัว (Retort Pouch)

- 5) ถั่วหมัก (Natto)
- 6) เต้าเจี้ยว (Miso)
- 7) เต้าหู้ เต้าหู้ทอดน้ำมัน
- 8) เต้าหู้แช่แข็ง กากเต้าหู้ (ฟองเต้าหู้และผลิตภัณฑ์)
- 9) นมถั่วเหลือง

10) แป้งถั่วเหลือง (Soybean Flour)

11) อาหารที่มีอาหารตามข้อ 1-10 เป็นส่วนประกอบหลัก

12) อาหารที่มีโปรตีนจากถั่วเหลือง (Soybean Protein) เป็นส่วนประกอบหลัก

13) อาหารที่มีถั่วเหลืองแก่อ่อนและยอดอ่อน (Green Soybean) เป็นส่วนประกอบ

หลักอาหารที่มีถั่วออกที่ได้จากถั่วเหลืองเป็นส่วนประกอบหลัก

14) ข้าวโพด

¹⁶ ศึกษาได้ท้ายผนวก ข

15) ป๊อปคอร์น (Pop Corn)

16) ข้าวโพดแช่เยือกแข็ง (Freeze) หรือแช่เย็น (Chill)

17) ข้าวโพดบรรจุขวดหรือบรรจุกระป๋อง (Canned Corn) หรือบรรจุในบรรจุภัณฑ์
อ่อนตัว (Retort Pouch)

18) แป้งข้าวโพด (Corn Flour/Corn Starch)

19) ขนมขบเคี้ยวที่ผลิตโดยใช้ข้าวโพดเป็นส่วนประกอบหลัก

20) อาหารที่มีอาหารตามข้อ 15-20 เป็นส่วนประกอบหลัก

21) อาหารที่มีข้าวโพดหยาบ (Corn Grits) เป็นส่วนประกอบหลัก¹⁷

3.3.2.3 พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507

ตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 ระบุว่าพืชติดต่อสารพันธุกรรมเป็น “สิ่ง
ต้องห้าม”¹⁸ ผู้นำเข้าจะต้องขออนุญาตนำเข้า โดยมีอธิบดีกรมวิชาการเกษตร เป็นผู้อนุมัติและการ
อนุญาตให้นำเข้านี้ต้องเพื่อทำการทดลองและวิจัยเท่านั้นห้ามมิให้นำเข้ามาปลูกเพื่อการค้า

ในการนำเข้าพืชตัดแปลงพันธุกรรมเพื่อการทดลองและวิจัย จะต้องดำเนินการตาม
เงื่อนไข และหลักเกณฑ์ที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด ซึ่งเป็นไปตามประกาศกรมวิชาการเกษตร
เรื่อง “กำหนดแนวทางปฏิบัติในการขออนุญาตนำเข้าหรือนำผ่านสิ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติ
กักพืชพ.ศ.2507 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2537”

พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ. 2542
และได้มีการแก้ไขประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง “การกำหนดแนวทางปฏิบัติในการขออนุญาต
นำเข้า หรือนำผ่าน ซึ่งสิ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติกักพืช เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2544 เพื่อให้
สอดคล้องกับพระราชบัญญัติและสถานการณ์ในปัจจุบัน

ในประกาศกรมวิชาการเกษตรเรื่อง กำหนดแนวทางในการขออนุญาตนำเข้าหรือนำ
ผ่าน ซึ่งสิ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 ที่แก้ไขแล้ว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544 ได้มี
การปรับปรุงเงื่อนไขการศึกษาทดลอง ตรวจสอบ และมาตรการป้องกันและควบคุมความปลอดภัย
ทางชีวภาพ เพื่อให้การควบคุมเป็นไปอย่างเข้มงวด รัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความ
ปลอดภัยทางชีวภาพในระหว่างการทดสอบในขั้นตอนต่างๆ โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการ
อนุกรรมการคณะทำงานขึ้นมากำกับดูแล

¹⁷ บัญชีแนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ. 2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จาก
เทคนิคการตัดแปรพันธุกรรม หรือพันธุวิศวกรรม, 11 พฤษภาคม 2546.

¹⁸ พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มาตรา 4

ในประกาศกรมวิชาการเกษตรฉบับดังกล่าวได้ระบุให้ผู้นำเข้าพืชตัดแปลงพันธุกรรม ต้องให้รายละเอียดต่างๆเพื่อประกอบการพิจารณาได้แก่

วัตถุประสงค์และเหตุผลในการนำเข้า

รายงานวิธีการและผลการทดลองรวมทั้งความปลอดภัยทางชีวภาพของพืชนั้นๆที่เคยดำเนินการมาก่อน

ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับชนิดพืชสายพันธุ์แหล่งที่มาของสารพันธุกรรม พาหะที่ใช้ในการถ่ายทอดสารพันธุกรรม ขนาด และการเรียงลำดับเบส ลักษณะ หรือบทบาทเฉพาะของสารพันธุกรรมที่ใช้

ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าพืชตัดแปลงพันธุกรรม ต้องมีใบรับรองปลอดศัตรูพืช จากประเทศต้นทางกำกับมาด้วยรวมทั้งต้องแจ้งกำหนดการนำเข้าพืชตัดแปลงพันธุกรรมให้กรมวิชาการเกษตรทราบก่อนล่วงหน้า 60 วัน โดยต้องระบุด่านตรวจพืชที่นำเข้าด้วยว่าเป็นด่านตรวจพืชใด

สรุปการใช้ประโยชน์ “การตัดต่อยีน เป็นเทคโนโลยีที่นักวิทยาศาสตร์ได้วิจัยและพัฒนา มาจากองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตเป็นเทคนิคที่รวมอยู่ในเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) เกี่ยวข้องกับการนำสิ่งมีชีวิต เช่น เซลล์ เนื้อเยื่อ หรือจุลินทรีย์มาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์หากสามารถปรับปรุงสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ ให้มีประสิทธิภาพสูงโดยการตัดต่อยีนส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตด้านเทคโนโลยีชีวภาพดีขึ้นกว่าเดิม แนวทางการใช้ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดคือ ด้านการเกษตร เทคนิคการตัดต่อยีนสามารถแก้ปัญหาที่เป็นข้อจำกัดทางด้านการผลิตทางการเกษตรได้อย่างกว้างขวางเช่น

การเพิ่มผลผลิตโดยการพัฒนาพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง

การลดต้นทุนการผลิต การผลิตทางการเกษตรในปัจจุบันมีการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชและโรคพืชในอัตราค่อนข้างสูง เกษตรกรรายย่อยมักจะประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลนทุนทรัพย์ ในการจัดหาปัจจัยการผลิต หรือประสบสถานะการขาดทุน เพราะต้นทุนการผลิตสูง ยิ่งไปกว่านั้นสารเคมีที่ใช้ในการกำจัดศัตรูพืชมีผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของเกษตรกรผู้ผลิต และผู้บริโภคเป็นอย่างมาก การนำเทคโนโลยีด้านการตัดต่อยีน มาใช้เพื่อผลิตพันธุ์พืชที่ต้านทานต่อโรค หรือแมลงศัตรูพืช จึงเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ของประชากรโลก ความจริงประโยชน์ในข้อนี้เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการช่วยรักษาสภาพแวดล้อม เพราะไม่ต้องใช้สารเคมี แต่กลับวิตกกังวลว่าตัวพืชตัดต่อยีนเองจะเป็นตัวทำลายสิ่งแวดล้อม

การรักษาสภาพแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในด้านการเกษตร หากเกษตรกร สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้สูงขึ้น ขณะเดียวกันลดต้นทุนด้านการผลิตลง ทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตในพื้นที่เดิมได้ต่อไป โดยไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูก นับว่าเป็นการรักษาป่าและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี เทคโนโลยีสามารถเอื้อต่อการอนุรักษ์พันธุ์พืช หรือสัตว์ป่าที่หายาก หรือใกล้สูญพันธุ์โดยการนำมาเพิ่มปริมาณ หรืออนุรักษ์ไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม

สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม หรือ GMO ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่าจะมีผลต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ หรือไม่ หากรับประทานเข้าไปจะก่อให้เกิดการกลายพันธุ์หรือการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมกับผู้ที่รับประทานเข้าไปหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ก็ยังถือว่าพืชและสัตว์ที่ดัดแปลงพันธุกรรม อาจจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของมนุษย์ หากเกิดการขาดแคลนอาหารบนโลก

3.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากอาหารตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายประเทศไทย

ในสังคมระหว่างประเทศ ได้มีการร่วมสร้างกฎเกณฑ์หรือกติกาขึ้น เพื่อนำไปปฏิบัติตามความตกลงที่เกิดขึ้น แต่ในการปรับใช้กฎหมายระหว่างประเทศปราศจากหน่วยงานกลางในการบังคับใช้กฎหมายดังเช่นกฎหมายภายใน ดังนั้นจึงต้องการใช้มาตรการต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับอาหาร และผลิตภัณฑ์ดัดแปลงพันธุกรรม ก็มีมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย แต่ที่มีความเกี่ยวข้องกับฉลากอาหารดัดแปลงพันธุกรรมนั้นมีไม่มาก โดยสารนิพนธ์เล่มนี้จะได้วิเคราะห์มาตรการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งเพียงใด

3.4.1 พิธีสารคาร์ตาเฮน่า ว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ

พิธีสารคาร์ตาเฮน่า ว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ เป็นพิธีสารภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ถือเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันตามกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม อนุสัญญาฉบับนี้ตระหนักถึงศักยภาพของเทคโนโลยีสมัยใหม่ในเรื่องอาหาร เกษตรกรรม และสุขภาพ ขณะเดียวกันเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการกำหนดระเบียบ วิธีการในการควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม โดยสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีรัฐออสเตรเลีย สหภาพยุโรป และประเทศไทย ได้ปฏิบัติสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันโดยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา

ฉบับนี้แล้ว ส่วนสหรัฐอเมริกายังไม่ได้เข้าเป็นภาคีสัญญาฉบับนี้แต่อย่างใด¹⁹ โดยในส่วนของกฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่มีบทบัญญัติที่รองรับพันธกรณีตามพิธีสารคาร์ตาเฮน่า เพื่อควบคุม กำกับดูแล การนำเข้าพืชคัดแปลงพันธุกรรมจากต่างประเทศเพื่อใช้ประโยชน์ เช่น พระราชบัญญัติกักพืชฉบับแก้ไข พ.ศ. 2542 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ. 2545 เรื่องการแสดงผลจากอาหารที่ได้รับจากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม

3.4.2 มาตรฐานระหว่างประเทศหรือโคเด็กซ์ (Codex Alimentarius Commission)

Codex มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศให้เป็นมาตรฐานสากล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพยุโรป รวมถึงประเทศไทย ได้ปฏิบัติสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ โดยประเทศญี่ปุ่น ได้ออกกฏระเบียบ/มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตาม JAS (Japanese Agricultural Standard)²⁰ กำหนดมาตรฐานสำหรับ พืชผลเกษตรอินทรีย์ สินค้าพืชผลเกษตรอินทรีย์แปรรูป และ สินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ ในส่วนที่เกี่ยวกับ กระบวนการผลิต วัตถุดิบ/เมล็ดพันธุ์ สารที่ใช้ควบคุมโรค การเก็บรักษา และการระบุข้อความในฉลาก โดยมีพื้นฐานจาก Codex²¹ รวมถึงสหภาพยุโรปมีข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยมีระเบียบของคณะมนตรีประชาคมยุโรป ว่าด้วยเรื่องการติดฉลากสินค้าเกษตรอินทรีย์ Council Regulation (EC) No 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) No 2092/91²² ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรโดยอ้างอิงเกณฑ์มาตรฐานโคเด็กซ์ เพียงแต่ในส่วนการของการติดฉลากอาหารที่มีส่วนประกอบของ GMOs ของสหรัฐอเมริกา มีความแตกต่างจากเครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพยุโรป และประเทศไทย เนื่องจากมีพื้นฐานมาจากความสมัครใจของผู้ผลิต

¹⁹ Convention on Biological Diversity. (2017). **Cartagena Protocol on Biosafety Ratification List**. (Online). Available: <https://www.cbd.int/doc/lists/cpb-ratifications.pdf>. [2017, August 20]

²⁰ Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries. (2017). **Japanese Agricultural Standard (JAS)**. (Online). Available: <http://www.maff.go.jp/e/policies/standard/jas/law.html>. [2017, August 20]

²¹ อารัวยทีไนน์. (2560). **ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในญี่ปุ่น และการรับรองมาตรฐาน**. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.ryt9.com/s/expd/453217>. [2560, 20 สิงหาคม]

²² EUR-Lex Access to European Union law. (2017). **REGULATIONS**. (Online). Available: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0834&rid=1>. [2017, August 20]

มิได้เกิดจากการบังคับตามกฎหมาย ดังเช่นเครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพยุโรป รวมถึงประเทศไทย

3.4.3 มาตรการทางกฎหมายในการแสดงฉลากอาหารดัดแปลงพันธุกรรม

ปัจจุบันในแต่ละประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป รวมถึงประเทศไทยด้วย มีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป โดยเครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพยุโรป และประเทศไทย มีความสอดคล้องและปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันคือมีกฎหมายกำหนดให้อาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของ GMOs จะต้องติดฉลาก ส่วนสหรัฐอเมริการิการติดฉลากอาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของ GMOs เกิดจากความสมัครใจของผู้ผลิตเอง มิได้เกิดจากการบังคับตามกฎหมาย รวมทั้งรัฐบาลกลางไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการติดฉลาก ถ้าจะมีก็เป็นเพียงกฎหมายของแต่ละมลรัฐแต่ก็ตั้งขึ้นอยู่ด้วยความสมัครใจของผู้ผลิตเองเป็นสำคัญ ในส่วนของอัตราหรือปริมาณระดับของการปนเปื้อน ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น มีความคล้ายคลึงกัน โดยกำหนดไว้ที่ไม่เกินกว่าร้อยละ 5 ของส่วนประกอบหลัก (Main ingredient) 3 รายการแรก ถ้าเกินอัตราที่กำหนดจะต้องติดฉลากเพื่อแสดงว่าอาหารหรือผลิตภัณฑ์นั้นมีส่วนประกอบของ GMOs ซึ่งแตกต่างจากสหภาพยุโรปที่ได้กำหนดโดยกำหนดเป็นขั้นต่ำไม่เกิน 1% ถ้าเกิน 1% จะต้องติดฉลาก รวมถึงไม่กำหนดว่าจะต้องเป็นส่วนประกอบหลัก 3 รายการแรก แต่ส่วนประกอบใดก็ได้ ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นยังมีส่วนคล้ายคลึงกันอีกโดยมีการกำหนดชนิดของพืชที่อยู่ในบัญชีที่ต้องมีการติดฉลากเพื่อแสดงว่ามีส่วนประกอบของ GMOs เฉพาะ ถั่วเหลืองและข้าวโพด ซึ่งจะแตกต่างจากจากสหภาพยุโรปที่ไม่ได้กำหนดเจาะจงชนิดของพืช แต่เป็นพืชอะไรก็ได้ถ้ามีส่วนประกอบของ GMOs ก็ต้องติดฉลาก เพื่อแสดงว่า อาหารหรือผลิตภัณฑ์นั้นมีส่วนประกอบของ GMOs